

Vážení studenti,
tento dokument neobsahuje kompletní studijní materiál. Doplňte si prosím podklady z literatury.

Speciální pedagogika

Alternativní a augmentativní komunikace

Vymezení pojmů

- **AAK** - se snaží kompenzovat projevy závažných komunikačních poruch.
- Jde o neverbální komunikační systémy, které jsou často souhrnem několika technik, postupů a přístupů.
- **Alternativní systémy**: náhrada mluvené řeči
- **Augmentativní systémy**: podporují již existující komunikační schopnosti, které však nestačí k dorozumění.

Rozlišujeme:

- **Statické systémy**:
 - Piktogramy
 - Bliss
- **Dynamické systémy**:
 - Makaton
 - prstová abeceda
 - znaková řeč
 - znaky
 - gesta

Cílová skupina AAK:

- **Děti a dospělí s**:
 - mentálním postižením
 - autismem
 - DMO
 - vadou sluchu
 - kombinovaným postižením
 - po úrazu mozku, po mozkové příhodě
 - motorických postižením (RS).

Výhody AAK:

- snižují pasivitu
- zvyšují zapojení do činností
- rozvoj kognitivních jazykových dovedností
- umožňují se samostatně rozhodovat
- rozšiřují možnosti aktivně komunikovat.

Nevýhody AAK:

- vzbuzují pozornost na veřejnosti
- společensky méně využitelné
- důkaz, že D nebude nikdy mluvit
- proces porozumění předchází vyjadřování (trvá delší dobu, než se začne užívat).

AAK

- Výběr systému je nutno posuzovat individuálně.
- Žádný systém nemá v úmyslu potlačovat přirozené řečové projevy.
- V zahraničí se běžně používá „**totální komunikace**“ (v ČR pouze u sluch.p.)
–zahrnuje gesta, znaky, odezírání, prstovou abecedu, čtení, psaní, zpěv, pohyby těla a pohledy očí.

Nejčastější používané systémy v ČR

- Piktogramy
- Makaton
- Bliss systém
- Metoda sociálního čtení
- Facilitovaná komunikace

Piktogramy

- Zjednodušené zobrazení skutečnosti (předmětů, činností, vlastností)
- jednoduchým řazením se skládají:
–věty
–rozvrh hodin
–program dne (vizualizace např. u autistů)
–dávají instrukce.
- Při první výuce se používají obrázky a fotografie.

Makaton

- Využívá manuální znaky doplněné mluvenou řečí a symboly.
- Vychází ze znakového jazyka neslyšících.
- Znakují se pouze klíčová slova, která mají ve sdělení největší význam.

Bliss

- Systém grafických znaků (mezinárodní využití).
- Místo slov se používají jednoduché obrázky.
- Výuka se zaměřuje na symboly vyjadřující předměty a činnosti.
- Posléze se sdružují do struktur připomínajících věty (bez gramatických pravidel).

Metoda sociálního čtení

- podpůrná, pomocná a motivační metoda

- rozvíjení rozumových schopností, orientačních dovedností, zlepšení sociální komunikace
- využití piktogramů, slov běžného života, obrázků, fotografií
- pro D s potížemi ve vnímání písmen, pro D čtoucí bez porozumění, pro ZŠ speciální

Metoda sociálního čtení

- Skládá se ze tří kategorií:
 - 1. kategorie: soubor obrázku a textů
 - 2. kategorie: piktogramy
 - 3. kategorie: slova a skupiny slov
- V jednotlivých kategoriích se sleduje, co je pro D funkční.
- Učení SČ by mělo začít v době, kdy D začíná užívat slov.
- Motivace individuálními zájmy, potřebami: nakupování, doprava, časová orientace, vaření apod.

Facilitovaná komunikace

- vznik v 70. letech 20. století (Austrálie)
- systém založen na řízeném výběru komunikačních jednotek a jejich kombinaci
- kartičky s obrázky
- piktogramy
- písmena, slova
- využití přístrojů k počítačovému zpracování komunikační tabulky
- facilitátor přidržuje ruku, zápěstí, paži osoby
- cílem postupně omezovat podporu ruky

Komunikační tabulky

- symboly sestavovány do komunikačních tabulek
- forma vychází z potřeb uživatele: vytvářena s handicapovaným a jeho rodiči
- pouze pro slova nemožná sdělit nonverbálně
- k rozšíření slovní zásoby
- sešity, složky, počítače
- vybraný symbol indikován ukázáním prstu, pěstí, pohledem, světelným paprskem
- uživatel musí také umět o tabulku požádat
- postupně obsahují i písmena, slova, věty, číslice

Technické pomůcky

s hlasovým výstupem

- komunikátory s tištěným a/nebo hlasovým výstupem (klávesnice, displej)
- omezené množství vzkazů a frází (sdělení označena obrázky, fotografiemi)
- vizuální kontakt není nutný, rychlé, široký slovník
- pro děti již od mentálního věku 12 – 18 měsíců, MP, těžce TP, kombinovaně postižené
- nevýhodou vysoká pořizovací cena

počítače

- speciální software, využití pro výuku

- fyzická přístupnost pro uživatele
- místo myši Trackball, kyvadlové tlačítko
- alternativní klávesnice (velikost, stupeň citlivosti, prostorové členění, možnosti ovládní – tyčinkou připevněnou na čelence, výdechovým proudem)

▪ **Komunikace** - proces sdělování probíhající s použitím verbálních i metajazykových prostředků (pohled, mimika, kinetika, gestika, haptika, proxemika, úprava zevnějšku a prostředí, fyzické postoje).

Literatura:

- Jandová, Z. *Alternativní a augmentativní komunikace*. Brno: PdF MU, 2003. ISBN 80-210-3204-9
- Kubová, L. *Alternativní komunikace, cesta ke vzdělávání těžce zdravotně postižených dětí*. Praha: TECH-MARKET, 1996.
- KLENKOVÁ, J. *Alternativní a augmentativní komunikační systémy*. (In VÍTKOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.)